

Οι εικόνες υπήρχαν από πολύ παλιά στην Εκκλησία

Όταν έφτασαν, ο κύριος Γιάννης τους περίμενε στην πόρτα του εργαστηρίου του. «Καλώς τα παιδιά μου», είπε. «Έχετε διάθεση να γνωρίσουμε σήμερα τις βυζαντινές εικόνες;» Όλα τα παιδιά φώναξαν «ναιαιαι!!» και η ξενάγηση άρχισε! «Πριν σας δείξω κάποιες από τις εικόνες που φτιάχνουμε στο εργαστήριό μας, θα πούμε δυο πράγματα για να καταλάβουμε τι το ιδιαίτερο έχουν και ποια είναι η σημασία τους. Εικόνες με ιερά πρόσωπα και παραστάσεις υπήρχαν από πολύ παλιά στην Εκκλησία μας. Και όταν αργότερα στο Βυζάντιο, τον καιρό της Εικονομαχίας, ο Αυτοκράτορας Λέων ο Γ' θέλησε να τις εξαφανίσει, επειδή δεν καταλάβαινε τη σημασία τους, τότε όλοι, ιερείς και λαός, τις υπερασπίστηκαν, πολλοί από αυτούς, δίνοντας και τη ζωή τους ακόμη!»

Χαρακτηριστικά είδη της βυζαντινής τέχνης

«Από τότε», συνέχισε ο κύριος Γιάννης, «σπουδαίοι τεχνίτες από την Κωνσταντινούπολη, τη Μακεδονία, την Κρήτη, το Σινά και άλλες περιοχές της αυτοκρατορίας ανέπτυξαν την τέχνη αυτή. Σήμερα, μάλιστα, ξεχωρίζουμε και ορισμένα είδη αυτής της τέχνης, όπως είναι η **Μακεδονική**, της περιόδου των **Παλαιολόγων**, της περιόδου των **Κομνηνών** και η **Κρητική** τέχνη, με χαρακτηριστικά της τις μορφές με τα σοβαρά και συγχρόνως γαλήνια πρόσωπα. Το βλέμμα τους είναι διαπεραστικό αλλά συγχρόνως παρηγορητικό, ενώ, σε πολλές περιπτώσεις, οι ανθρώπινες μορφές ζωγραφίζονται μεγαλύτερες από το φυσικό περιβάλλον δίπλα τους!»

«Γιατί συμβαίνει αυτό κύριε Γιάννη;», ρώτησε η Ελβίρα. «Γιατί, παιδί μου, ο εικονογράφος θέλει να φανερώσει με αυτό τον τρόπο ότι, όταν ο άνθρωπος ζει κοντά στο Θεό, τότε ξεπερνά με τη δύναμή του κάθε εμπόδιο και γίνεται και ο ίδιος δυνατός. Η βυζαντινή εικόνα δεν είναι μια απλή ζωγραφιά, όπου όλα έχουν τις σωστές αναλογίες. Σκοπός της είναι να διδάξει κάτι βαθύτερο, πόσο δηλαδή πιο όμορφος μπορεί να γίνει ο άνθρωπος όταν κάνει το θέλημα του Χριστού. Είναι οι μόνες εικόνες που προσφέρουν πρότυπα ζωής και αληθινή γαλήνη στην ψυχή του ανθρώπου!»

Ένα παράδειγμα: η εικόνα της Γέννησης του Μεγάλου Μετεώρου

«Για δείτε αυτή την εικόνα», παρατήρησε ο κύριος Γιάννης. «Δείχνει τη Γέννηση του Χριστού και βρίσκεται στο Μεγάλο Μετέωρο, ένα από τα μοναστήρια των Μετεώρων. Ο αγιογράφος εδώ δεν ενδιαφέρεται να “φωτογραφήσει” τη Γέννηση, αλλά να δείξει το συμβολισμό της. Έτσι, βλέπετε ότι οι μορφές είναι άλλοτε μικρότερες, όπως οι Μάγοι και άλλοτε μεγαλύτερες, όπως η Παναγία. Επίσης, η σπηλιά όπου γεννήθηκε ο Χριστός παρουσιάζεται σαν βράχος που μοιάζει να κατευθύνεται στον ουρανό. Στο κέντρο του βρίσκεται λίγο ανασηκωμένη η Παναγία, ενώ πίσω της ένα ζώο ζεσταίνει με την αναπνοή του το Θείο βρέφος, φανερώνοντας ότι όλη η πλάση προσκυνά τον Βασιλιά των ουρανών. Κάτω δεξιά κάθεται σκεπτικός ο Ιωσήφ, μη μπορώντας να εξηγήσει το θαυμαστό γεγονός, ενώ δίπλα του ένας βοσκός, συζητά μαζί του. Κάτω αριστερά περιγράφεται η σκηνή του λουτρού του νεογέννητου

Εικόνα της Γέννησης του Χριστού (Ι. Μ. Μεγάλου Μετεώρου).

Χριστού. Μια **μαία** ελέγχει τη θερμοκρασία του νερού, έχοντας στην αγκαλιά της το Χριστό. Ένας βοσκός δέχεται από τον άγγελο το χαρμόσυνο μήνυμα της Γέννησης, ενώ ένας άλλος παίζει φλογέρα όρθιος, υμνώντας τον Θεό. Αριστερά από την κορυφή ένας **όμιλος** αγγέλων δοξολογεί το Θεό για τη Γέννηση του Χριστού. Στην ίδια πλευρά, οι τρεις μάγοι έρχονται να προσκυνήσουν το μικρό Χριστό, **ατενίζοντας** το άστρο που τους οδηγεί. Οι διαφορετικές ηλικίες τους φανερώνουν ότι ο Χριστός ήλθε στον κόσμο για όλους τους ανθρώπους». Τα παιδιά συνέχιζαν να θαυμάζουν την ομορφιά της εικόνας. Η φωνή του δασκάλου τους ακούστηκε από το βάθος της αίθουσας: «Παιδιά, ελάτε, για να προλάβουμε να δούμε κι άλλες εικόνες!».

Εργασίες

1. Συζητούμε για τις συνέπειες που έχουν για τον άνθρωπο οι αρνητικές εικόνες της τηλεόρασης, σε σχέση με τις εντυπώσεις που προσφέρουν οι εικόνες της εκκλησιαστικής τέχνης.

2. Ποια πρόσωπα εικονίζονται στην εικόνα της Γέννησης του Μεγ. Μετεώρου;

Ο Χ.....

Η Π.....

Ο Ι.....

Η Μ.....

Δύο β.....

Ένας ά.....

Ένας όμιλος από α.....

Οι τρεις.....

3. Διαβάζουμε τα παραθέματα και συζητούμε στην τάξη τι μπορεί να μας φανερώσει μια εικόνα της Εκκλησίας μας.

Παραθέματα

★ *Είδα πολλές φορές ζωγραφισμένη σε εικόνα τη σκηνή που ο Αβραάμ οδηγεί τον γιο του Ισαάκ στη θυσία και πάντοτε δάκρυζα, γιατί με τόσο παραστατικό τρόπο η τέχνη με οδήγησε να καταλάβω τι συνέβη.*

(Αγίου Γρηγορίου Νύσσης, Περί θεότητας Υιού και Πνεύματος και εις τον Αβραάμ)

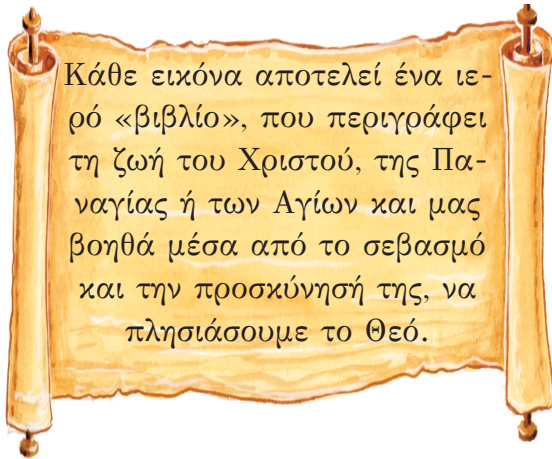
★ *Εμπρός λοιπόν, λαμπροί των αθλητικών κατορθωμάτων ζωγράφοι. Εξυψώστε με την τέχνη σας την εικόνα του μάρτυρα που εγώ περιέγραψα με τα λόγια μου. Με τη δική σας σοφία δώστε λάμψη με χρώματα στον αθλητή που εγώ παρουσίασα με θολό τρόπο. Υποχωρώ νικημένος από την εικόνα σας, που περιγράφει τα κατορθώματα του μάρτυρα. Χαίρομαι όμως γιατί σήμερα θα νικηθώ από τη δύναμή σας!*

(Βασιλείου του Μεγάλου, Εις τον μάρτυρα Βαρλαάμ)

★ *Η εικόνα επινοήθηκε για να μας φανερώσει, να μας δημοσιεύσει αυτά που είναι κρυμμένα για μας και να μας οδηγήσει να τα γνωρίσουμε.*

(Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, Λόγοι απολογητικοί προς τους διαβάλλοντες τας ιεράς εικόνας, ΙΙΙ 18)

4.5 «Διαβάζοντας» κι άλλες βυζαντινές εικόνες

Κάθε εικόνα αποτελεί ένα ιερό «βιβλίο», που περιγράφει τη ζωή του Χριστού, της Παναγίας ή των Αγίων και μας βοηθά μέσα από το σεβασμό και την προσκύνησή της, να πλησιάσουμε το Θεό.

- Α. Οι εικόνες μάς αποκαλύπτουν τον άγιο κόσμο του Θεού.
- Β. Οι εικόνες της Βάπτισης, της Μεταμόρφωσης και της Ανάστασης, μέσα από τη βυζαντινή τεχνική τους, μας πληροφορούν για τη ζωή του Χριστού.
- Γ. Όταν προσκυνούμε τις εικόνες είναι σαν να μιλάμε με τα ίδια τα πρόσωπα που εικονίζονται. Γι' αυτό πρέπει να τους δείχνουμε ευλάβεια και σεβασμό.

Οι εικόνες είναι παράθυρα στον ουρανό

Ο κύριος Γιάννης παρακολουθούσε τα παιδιά να κοιτούν με ενδιαφέρον τις εικόνες γύρω τους. Η Ελεάνα και ο Θανάσης, μάλιστα, είχαν απορίες. Ο Θανάσης θυμήθηκε ότι, κάποιες φορές, είχε δει τη γιαγιά του να μιλά με τις εικόνες στο **εικονοστάσι** της! Τι το ιδιαίτερο έχουν άραγε οι εικόνες που το ξέρουν...μόνο οι μεγάλοι; Ο εικονογράφος δεν απάντησε κατευθείαν. «Γιατί νομίζετε υπάρχουν τα παράθυρα;». Άλλο και τούτο... «Για να μπαίνει φως σ' ένα δωμάτιο και για να βλέπουμε έξω», απάντησε ο Γρηγόρης.

«Ακριβώς παιδιά μου! Όποιος δεν έχει παράθυρο αισθάνεται φυλακισμένος. Αναζητά το φως και λαχταρά να νιώσει τον καθαρό αέρα! Έτσι είναι και οι εικόνες. Θέλουμε να δούμε το Θεό, αλλά δεν μπορούμε. Μας επέτρεψε λοιπόν ο Θεός, να μαθαίνουμε μέσα από αυτές για τον Χριστό, την Παναγία και τους αγίους μας. Οι εικόνες είναι παράθυρα που, με τη βοήθεια της πίστης, μας ξεναγούν στον άγιο κόσμο του Θεού, στον ουρανό! Και πρέπει να γνωρίζετε ότι δεν έχει καμιά σημασία, εάν κάποιος γνωρίζει γράμματα ή όχι. Ένας άγιος της Εκκλησίας μας, μάλιστα, ονόμασε τις εικόνες "βιβλία των αγραμμάτων"».

Με τη βάπτισή του, ο Χριστός μάς έδειξε τον τρόπο να έλθουμε κοντά του (εικόνα από την Ι. Μ. Σταυρονικήτα, Άγ. Όρος).

Η εικόνα της Βάπτισης

«Ελάτε τώρα να δούμε μαζί κάποιες εικόνες που μας δείχνουν, με ζωντανό τρόπο, διάφορα σημαντικά γεγονότα της ζωής του Χριστού. Στην εικόνα της Βάπτισης παρακολουθούμε το Ιωάννη τον Πρόδρομο να γέρνει με σεβασμό και ταπείνωση το σώμα του προς το Χριστό. Τη σκηνή παρακολουθούν με σεβασμό και έκπληξη άγγελοι, ενώ στο επάνω μέρος της εικόνας, εικονίζεται το Άγιο Πνεύμα, το οποίο κατεβαίνει με μορφή περιστεριού για να επιβεβαιώσει τα λόγια του Πατέρα ότι βαπτίζεται ο Υιός του ο αγαπη-

τός. Μέσα στα νερά του Ιορδάνη εικονίζονται και κάποιοι άνθρωποι, για να φανεί έτσι ότι και η δική μας βάπτιση είναι κάτι ιερό και σημαντικό».

Η εικόνα της Μεταμόρφωσης

«Εμένα μ' αρέσει κι αυτή η εικόνα που δείχνει τον ήλιο», είπε η Ειρήνη. «Και βέβαια μικρή μου», είπε ο κύριος Γιάννης. «Γιατί ο ήλιος αυτός είναι ο Χριστός! Η εικόνα της Μεταμόρφωσης θέλει να μας πει ότι, όπως οι μαθητές του Χριστού τον είδαν μέσα στο διαφορετικό αυτό Φως, γιατί έλαμπε όπως ο Θεός, έτσι κι εμείς μπορούμε να αισθανθούμε κάποτε το Φως αυτό και να λάμπουμε όπως ο Χριστός, αρκεί να έχουμε πίστη και καθαρή καρδιά! Στην εικόνα υπάρχουν τρεις κορυφές, όπου στέκονται ο Ιησούς, ο Μωυσής και ο Ηλίας. Στους πρόποδες των κορυφών εικονίζονται οι τρεις μαθητές που αγαπούσε ιδιαίτερα ο Χριστός, ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης και όλοι μαζί παρακολουθούν με έκπληξη τη σκηνή».

«Μεταμορφώθηκες επάνω στο βουνό Χριστέ μας, ...δείχνοντας στους μαθητές σου όση από τη δόξα σου μπορούσαν να καταλάβουν» (εικόνα από την Ι. Μ. Σταυρονικήτα, Άγ. Όρος).

Η εικόνα της Ανάστασης

ονομάζουμε “Δόξα”, ενώ φορά λευκά ρούχα, όπως το φως. Αριστερά από το Χριστό βρίσκονται ο Πρόδρομος και οι προφήτες, Σολομώντας και Δαβίδ, ενώ δεξιά ο Άβελ. Αντίθετα, ο Άδης που νικήθηκε, βρίσκεται στα πόδια του Χριστού, μαύρος και δεμένος χειροπόδαρα».

Κουβεντιάζοντας με τους αγίους

Ο κύριος Γιάννης ολοκλήρωσε την περιήγησή μας, λέγοντας: «Η Εκκλησία μας παιδιά, μάς δίδαξε ότι όποιος προσκυνά τις εικόνες με πίστη, δείχνει σεβασμό στα ίδια τα πρόσωπα των αγίων. Όταν δηλαδή προσκυνούμε την εικόνα του Χριστού, της Παναγίας,